

УДК 330.341.4

В. В. Макарова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри маркетингу та логістики,
Сумський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0003-1076-9246

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.9.98

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ЕКОЛОГО- ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОБМЕЖЕНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

V. Makarova,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor
at Marketing and logistics Department Sumy National Agrarian University

**THE ESSENCE AND CONTENT OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC TRANSFORMATIONS
AS A PREREQUISITES OF THE IMPLEMENTATION OF LIMITED AGRICULTURAL LAND USE**

У статті досліджено змістовну сутність дефініції "трансформація", визначено її основні ознаки та функції. Встановлено особливості еколого-економічних трансформацій в системі сільськогосподарського землекористування. Визначено еколого-економічні трансформації як інтегровану сукупність процесів, які відбуваються в системі сільськогосподарського землекористування на обумовленій просторовій території протягом визначеного часового проміжку. Проаналізовано наслідки, що виникають у структурній побудові системи в результаті прояву трансформацій негативного екологічного спрямування. Обґрунтовано комплекс заходів превентивного характеру, які мають втілювати функцію антикризового супроводу продуктивного землекористування у сільському господарстві. Визначено роль та місце обмежень публічно-суб'єктного характеру, спрямованих на збереження й відновлення якісних властивостей земель сільськогосподарського призначення.

The article deals with the issue of determination the essence of "transformation", its basic features and functions. Author has established the features of ecological and economic transformations in the system of agricultural land use. Systematized the views of contemporary domestic and foreign authors on the directions of application of the concept of "transformation", as well as the attention is paid to the aspect of its application in the field of agricultural land use. In particular, the author defines ecological and economic transformations as an integrated set of processes that take place in the system of agricultural land use in a defined spatial area over a certain period. The consequences arising from the structural formation of the system because of the manifestations of transformations of negative ecological direction are analysed. In particular, the author notes that the result of investing labour and capital in agriculture (the economic determinant) is closely linked to the current productive state of land capital (environmental determinant), which determines the interconnection and interdependence of their indicators in the course of transformational events.

The strategy of transforming the environment of human existence and changing some of its elements without taking full account of the organization of the systemic interconnection of nature and society are able to outline all the positive results that gained within the present and impede the further progress of sustainable land use. The complex of preventive measures, which should embody the function of anti-crisis support of productive land use in agriculture, substantiated by the author. In particular, the author pays attention to the increase in economic returns on production, which will serve as a basis for investment income in improving the fertility of land. At the same time, the combination of

environmental and economic principles will make it possible to preserve the properties of the land for future generations. The role and place of public-subject restrictions aimed at preserving and restoring the quality properties of agricultural lands have been determined by the author.

Ключові слова: еколого-економічні трансформації, перехідний період, структурні перетворення, феномен трансформацій, публічні обмеження землекористування.

Key words: ecological and economic transformations, transition, structural transformations, the phenomenon of transformations, public restrictions of land use.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Дослідження змістовної сутності дефініції "трансформація" передбачає можливість визначення формату та структури представленої категорії в контексті функціонування системи сільськогосподарського землекористування. Водночас розширене вивчення структурної категорії "трансформація" буде забезпечувати встановлення заданої множини об'єктів і явищ навколишнього середовища, на які вона поширюється, а так само виокремлення ознак, рис і властивостей, що будуть визначати змістовно-логічну сутність наведеної дефініції. Не менш важливим завданням є встановлення взаємозв'язку і взаємовпливу структурно-системних трансформацій та комплексу обмежувальних нормативів в сільськогосподарському землекористуванні, як факторів, що послаблюють, а іноді й блокують, деструктивний прояв трансформаційних подій.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед вітчизняних учених, які займалися проблематикою трансформаційних процесів, маємо виокремити таких: Гринів Л.С., Грищенко О.О., Головка М.Й., Купінець Л.Є., Корнух О.В., Лопатинський Ю.М., Малік М.Й., Поченчук Г.М., Турило А.М. та ін. Дослідження цих авторів мали різну наукову спрямованість, а відтак й відмінні підходи до інтерпретації поняття "трансформація": структури, ознак, функцій та змісту. Водночас у агропромисловому комплексі залишається недостатньо дослідженою проблема впливу еколого-економічних трансформацій на стан земельного ресурсу як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективі, що ускладнює прийняття науково-обґрунтованих управлінських рішень.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є визначення сутності еколого-економічних трансформацій, їх значення та вплив на впровадження обмеженого сільськогосподарського землекористування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Трансформації (від лат. — transformations) — це, з одного боку, зміна застарілого формату соціальної моделі взаємодії на новітній, а, з іншого боку, утворення в ході такого процесу соціальних інститутів, які ініціюють, коригують чи ліквідовують певні конструкції за допомогою публічних настанов (формальних норм, процедур чи правил) [1, с. 726]. Пов'язуючи процедуру здійснення трансформацій з природним механізмом протікання фізичних процесів, можна стверджувати, що для виникнення трансформаційних рухів має бути реалізованою одна із двох умов. Перша полягає у накопиченні системою або окремими елементами певного ресурсу, необхідного для проходження трансформації. Другою умовою, за браком достатнього ресурсу, може стати структурне послаблення зв'язків і відношень у системі, що переводить таку систему у стан, коли остання вкрай чутливо реагує на внутрішні або зовнішні фактори, незначні впливи яких можуть призвести до структурних перетворень.

Зазначимо, що трансформації, є результатом тих чи інших перетворень у навколишньому середовищі, а формат їх дії — це ймовірнісна послідовність рухових акцій. Отже, трансформації є самостійними реакціями на екзогенні чи-то ендегенні подразники, а вже причини їх виникнення пов'язані з уніфікованими факторами природного і антропогенного походження. У підсумку доцільність трансформаційних перетворень оцінюються, за думкою Г.М. Поченчук, через суспільне сприйняття або соціальну оцінку [2, с. 125]. Іншими словами,

Таблиця 1. Порівняльна сукупність визначень дефініції "трансформація" (сфера економічних знань)

Автор	Змістова сутність
Радіонова О.М., [3, с. 45]	Атрибут новітніх процесів, пов'язаних із радикальними змінами в структурі національних економік
Грищенко О.О., Головка М.Й., [4, с. 359]	Якісні перетворення економічної системи, її вихід за межі стабільного функціонування та перехід у невірноважений стан, а також до кількісних і якісних змін різної інтенсивності та відмінної спрямованості
Петришина Н.В., [5, с. 359]	Складний процес перетворення економічної системи, який передбачає кількісні й якісні зміни складових системи
Осіпов Ю.М., [6, с. 294]	Рух від форми до форми через заперечення старої форми та формування нової форми шляхом заперечення-формування
Срохін С.А., [7, с. 13]	Зміна (перетворення) структури будь-якого об'єкта у рамках самоорганізуючого процесу
Івашина С.Ю., Івашина О.Ф., [8, с. 310]	Процес, що послідовно та безперервно здійснюється на всіх рівнях економічної системи, висвітлює певні перетворення, які відбуваються у сфері економічних і соціальних відносин
Корнух О.В., Турило А.М., [9, с. 190]	Економічна категорія, що відображає складний процес, який здійснюється одночасно у просторі та часі, відбувається під впливом об'єктивних та суб'єктивних чинників і ключовою ознакою якого є сукупність змін, які у кінцевому підсумку приводять до нового стану економічної системи

Джерело: складено на основі матеріалів наукових видань.

сам по собі процес трансформації є об'єктивним дійством, а його оцінка — це суб'єктивне сприйняття результатів задіяної трансформації, яке обумовлюється її функціональними наслідками.

Поміж тим будь-яка із трансформацій має принципові маркери як причинно-наслідкова природність, масштабна обумовленість, сутнісна характерність, просторово-часова визна-

Таблиця 2. Порівняльна сукупність визначень дефініції "трансформація" (сфера екологічних знань)

Автор	Змістова сутність
Сакаль О.В., Каленська О.В. [10, с. 26]	Набуття природними ландшафтами новітніх або втрата попередніх властивостей під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників з кількісними та якісними наслідками
Купінець Л.Є. [11, с. 223]	Процес, за яким протягом визначеного терміну відбуваються кількісні і якісні зміни в системі та структурні перетворення елементів, що може сприяти як покращенню функціонування аграрної системи, так і призводити до погіршення її стану
Жавнерчик О.В. [12, с. 100]	Процес безперервного перетворення економіко-екологічних систем, який характеризується спрямованістю, модальністю, динамікою та сприяє реалізації як внутрішніх властивостей, так само і зовнішніх зв'язків і відносин на основі досягнення збалансованого та безпечного розвитку
Лопатинський Ю.М. [13, с. 10]	Формування нових аграрних відносин, що визначається поведінкою соціальних акторів та їхніми позиціями у балансі розстановки сил у процесі інституціональних змін
Малік М.Й. [14, с. 10]	Спосіб зняття протиріч між вимогами ринку та застарілою логікою поведінки суб'єктів господарювання
Гражевська Н.І. [15, с. 12]	Складова еволюційного процесу, яка характеризує оновлення системи шляхом якісних стрибкоподібних перетворень

Джерело: складено на основі матеріалів наукових видань.

ченість, векторна спрямованість, рухова динамічність, ймовірнісна циклічність тощо. Кожний із приведених критеріїв виконує свою місію й накладає відбиток на формування сутнісного вмісту трансформації, який істотно залежить від області її проходження, рівня позитивної чи негативної результативності, суб'єктної оцінки з боку різних категорій населення, ступеня критичності наслідків тощо.

З цих позицій є слушним проаналізувати сукупність визначень дефініції "трансформація" (табл. 1 та 2) у економічній і екологічній сферах життєдіяльності суспільства з метою деталізації та обґрунтування як спільних, так і відмінних, семантичних характеристик їх змістовної побудови.

Аналіз табл. 1 та 2 уможливує формулювання як мінімум кількох стислих висновків: по-перше, будь-яка трансформація — це зміна (перетворення) форми чи особливих властивостей певного матеріального або нематеріального об'єкта; його складових частин чи окремих елементів; по-друге, визначений процес зміни чи перетворення передбачає рух від старої форми системи (її частин чи елементів) до їх оновленої форми; по-третє, трансформаційний рух — це складний процес, який є одномоментно здійснюваним у просторі та часі.

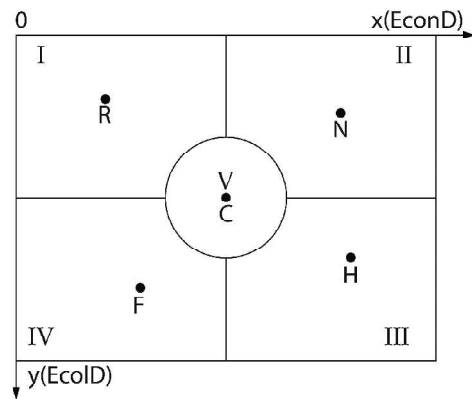
Згідно з ст. 79 чинного Земельного кодексу України (ЗКУ) земельна ділянка — це є частина земної поверхні з установленними межами та певним місцем розташування [16]. У відповідно до цього, різновиди трансформацій в системі сільськогосподарського землекористування (рис. 1) можуть бути представленими за моделлю трьохмірної схеми координат (x, y, t) просторово-часового континууму. Іншим ділом, оскільки товщина родючого шару ґрунту є природно малою мірою, її висотою (z) в умовах абстрактного підходу можна знехтувати. За цього припущення просторово-часова модель, як і будь-яка інша модель, вирішує, у поданні В.Г. Потапенка, завдання із проектування реального через конструювання уявного із використанням множини допустимих припущень [17, с. 74], які у той або інший спосіб надають можливість виокремити щось "головне"

за свідомого упущення чогось "другорядного".

Вивчення напрямів векторних трансформацій у просторово-часовій моделі системи сільськогосподарського землекористування уможлиблює надання зауваження щодо їх імовірно-непередбачуваних поведінкових проявів. Іншими словами, трансформаційна подія з відліковою точкою (С) за різних обставин може мати у наведеній моделі стохастичні кінцеві точки (F, R, N, H). Означена ситуація у кожному конкретному випадку передбачатиме ймовірність переходу системи до стану, що визначатиметься місцем знаходження кінцевої точки трансформаційної події у позначеному секторі базової плати просторово-часової моделі (рис. 1).

Під "базовою платою" у цьому випадку маємо розуміти графічне відображення місць стохастичного знаходження відлікової й кінцевих точок трансформаційних подій, розбите на певні сектори (I, II, III, IV, V) у залежності від прогнозованих наслідків мінливо-вірогідних системних перетворень.

Якщо сприймати переміну координат на вісі (x) як перетворення параметрів економічної детермінанти (EconD), а переходи позицій на вісі (y) як модифікацію екологічної детермінанти (EcolD), буде уможливлено сприйняття "базової плати" просторово-часової моделі у статусі еколого-економічної базової плати означеної системної абстракції. У цьому разі, досліджуючи спрямованість трансформацій за відповідними секторами еколого-економічної



Сектори: I – регресивний; II – екстенсивний; III – прогресивний; IV – природоохоронний; V – урівноважений.

Рис. 1. Графічне відображення "базової плати" просторово-часової моделі системи сільськогосподарського землекористування

Примітка: * — місцеположення відлікової та кінцевих точок є імовірнісними.

Джерело: авторська розробка.

базової плати, можна прогнозувати як взаємовплив чи взаємоперетворення детермінант EconD й EcolD, так і можливі наслідки вірогідних трансформаційних акцій.

Означений підхід іще раз підкреслює відмінності сільськогосподарського та промислового виробництва, які можна розтлумачити у такий спосіб: по-перше, за ходом модернізації сільського господарства важливу роль відіграє продуктивність, а точніше родюча спроможність сільськогосподарських угідь як предмета, засобу й знаряддя виробничого процесу, що не стає принциповою умовою промислово-

Таблиця 3. Сутність та прогнозовані наслідки стохастичних трансформацій за секторами еколого-економічної базової плати просторово-часової моделі системи сільськогосподарського землекористування

Номер сектора	Сутність стохастичних трансформацій	Прогнозовані наслідки
I	За трансформаційного переходу з відлікової точки (C) у кінцеву точку (R) відбувається зменшення показника EconD в результаті занепаду поточного рівня EcolD	Зубожіння природного ресурсу передуватиме економічній кризі, що призведе до звертання програм з відновлення сільгоспугідь
II	За трансформаційного переходу з відлікової точки (C) у кінцеву точку (N) відбувається збільшення показника EconD при істотному погіршенні поточних показників EcolD	Екстенсивний підхід до ведення виробничої діяльності прискорить втрату сільськогосподарськими землями якісних властивостей
III	За трансформаційного переходу з відлікової точки (C) у кінцеву точку (H) відбувається збільшення показника EconD при наявному збільшенні поточного рівня EcolD	Підвищення економічної віддачі виробництва слугуватиме базою для інвестиційних надходжень у покращення родючості земель
IV	За трансформаційного переходу з відлікової точки (C) у кінцеву точку (F) відбувається зменшення показника EconD за певного покращення поточного стану EcolD	Домінантне захоплення охороною і відтворенням земельного ресурсу блокуватиме необхідний поступ економічного зростання
V	За трансформаційних переходів з відлікової точки (C) у кінцеві точки в межах сектора, показники розвитку EconD та показники поточного стану EcolD є урівноваженими	Усталене поєднання екологічних та економічних принципів надасть можливість зберегти властивості землі для наступних поколінь

Джерело: авторська розробка.

го виробництва; по-друге, родючість продуктивного шару землі не являє абсолютну величину, а змінюється у відносному вимірі та в залежності від стану природного середовища, тобто є детермінованим екологічним показником; по-третє, результат вкладання праці та капіталу у сільському господарстві (економічна детермінанта) видається тісно пов'язаним з поточним продуктивним станом земельного капіталу (екологічна детермінанта), що обумовлює взаємозв'язок та взаємозалежність їхніх показників у ході реалізації стохастичних трансформаційних подій.

З метою більш детального аналізу векторної спрямованості трансформацій і прогнозованих наслідків їх прояву, визнається актуальним розгляд кореляційного співвідношення між EconD й EcoID у межах секторів еколого-економічної базової плати (табл. 3) задекларованої просторово-часової моделі.

Традиційно вважається, що еколого-економічні трансформації є природним атрибутом "життєвої історії" навколишнього середовища. Цілком погоджуємося з твердженням Л.С. Гринів, що стратегія перетворення середовища існування людини і зміна деяких його елементів без повноцінного урахування організації системного взаємозв'язку природи та суспільства є споконвічною темою досягання людством споживацьких цілей без осмислення негативних наслідків, які здатні перекреслити усі позитивні результати, що набуваються в межах сьогодення та не слугують фундаментом для подальшого прогресу [18, с. 18]. У такий спосіб, будь-які зміни, перетворення або трансформації, що набувають місце у природно-виробничих системах, вимагають аналізу причин їх виникнення та пошуку шляхів їх дієвого коригування.

Оскільки реструктуризація, так само як і структуризація, має за принципову мету упорядкування зв'язків та відношень між окремими системними складовими за одночасного усунення системних ускладнень і суперечностей, трансформаційні події повинні бути не тільки певною мірою передбачуваними, а й максимально керованими у часі за контекстом блокування їх стохастичного прояву.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Виходячи з проведеного дослідження, "еколого-економічні трансформації" представляються як інтегрована сутність процесів, які

відбуваються в системі сільськогосподарсько-землекористування на обумовленій просторовій території протягом визначеного часового проміжку. Як підсумок, еколого-економічні трансформації є природними механізмами системи сільськогосподарського землекористування, що відбуваються у просторі і часі, є пов'язаними з порушенням усталеної рівноваги структурної конструкції під впливом дискретних перетворень системи, її частин чи елементів та передбачають організаційні заходи із реструктуризації системних зв'язків і відношень.

Література:

1. Чернюк А.Г. Трансформаційні процеси в економіці України та її регіонах: проблеми та перспективи. Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. 2011. № 1 (48). С. 252—256.
2. Поченчук Г.М. Закономірності трансформаційних процесів національної економіки. Економічний аналіз: збірник наукових праць. Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль: ВПЦ ТНЕУ "Економічна думка", 2014. Т. 16. № 1. С. 123—129.
3. Радіонова О.М. Зайнятість у великих містах: сучасний економіко-теоретичний аналіз: монографія. Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.В. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 178 с.
4. Грищенко О.О., Головка М.Й. Трансформація фінансово-економічних систем: теоретичні положення. Вісник ЖДТУ. 2012. С. 369—363.
5. Петришина Н.В. Проблеми трансформації економіки України. Науковий часопис НПУ ім. Н.П. Драгоманова. Серія 18. Економіка і право. 2014. Вип. 24. С. 31—38.
6. Осипов Ю.М. Теория хозяйства. Начала высшей экономики. М.: Издательство МГУ, 1998. Т. 3: Хозяйственная динамика. Трансформации и переходы. Неэкономическое хозяйство. 607 с.
7. Єрохін С.А. Структурна трансформація національної економіки: теоретико-методологічний аспект. К.: Вид-во "Світ знань", 2002. 528 с.
8. Івашина С.Ю., Івашина О.Ф. Соціально-інституціональні аспекти економічної трансформації. Проблеми економіки. 2014. № 2. С. 309—314.
9. Корнух О.В., Турило А.М. "Економічна трансформація" як ключове поняття сучасного громадянського розвитку. Науковий вісник Харківського державного університету. 2014. № 6. Ч. 3. С. 189—191.
10. Сакаль О., Каленська О. Агроландшафти: поняття, суб'єкти і фактори трансформації. Економіст. 2015. № 3. С. 26—29.
11. Купінець Л.Є. Генезис екологічної безпеки в контексті трансформації земельних

відносин. Економічні інновації. 2013. Вип. № 55. С. 221—232.

12. Жавнерчик О.В. Ідентифікація системних характеристик економіко-екологічної трансформації. Вісник Одеського державного економічного університету. 2011. Вип. 11. С. 96—104.

13. Лопатинський Ю.М. Інституціональна трансформація аграрного сектора: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. економ. наук: спец. 08.00.03 "Економ. та управ. націон. госп.". К., 2007. 33 с.

14. Малік М.Й. Реформування власності і реструктуризація підприємств АПК. Економіка АПК. 2007. № 11. С. 9—13.

15. Гражевська Н.І. Трансформація економічних систем в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. економ. наук: спец. 08.00.01 "Економ. теор. та істор. економ. думки". К., 2009. 29 с.

16. Земельний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3—4. Ст. 27.

17. Потапенко В.Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах "зеленої економіки": монографія. К.: НІСД, 2012. 360 с.

18. Гринів Л.С. Екологічно збалансована економіка: проблеми теорії. Львів: Львівський НУ ім. І. Франка, 2001. 240 с.

References:

1. Chernyuk, L.H. (2011), "Transformation processes in the economy of Ukraine and its regions: problems and prospects", Zbirnyk naukovykh prats' VNAU. Seriya: Ekonomichni nauky, vol. 1 (48), pp. 252—256.

2. Pochenchuk, H.M. (2014), "Patterns of transformation processes of the national economy", Ekonomichnyy analiz: zbirnyk naukovykh prats'. Ternopil's'kyu natsional'nyy ekonomichnyy universytet. Ternopil': VPTS TNEU "Ekonomichna dumka", vol. 16, no. 1, pp. 123—129.

3. Radionova, O.M. (2014), Zaynyatist' u velykykh mistakh: suchasnyy ekonomiko-teoretichnyy analiz: monohrafiya [Employment in big cities: a modern economic-theoretical analysis], Khark. nats. un-t mis'k. hosp-va im. O.V. Beketova, Kharkiv, Ukraine.

4. Hryshchenko, O.O. and Holovko, M.Y. (2012), "Transformation of financial and economic systems: theoretical concepts", Visnyk ZHDTU, pp. 369—363.

5. Petryshyna, N.V. (2014), "Problems of transformation of economy of Ukraine", Naukovyy chasopys NPU im. N.P. Drahomanova. Seriya 18. Ekonomika i pravo, vol. 24, pp. 31—38.

6. Osipov, U.M. (1988), Teoriya khozyaystva. Nachala vysshey ekonomiki [Theory of economy. The beginning of a higher economy], vol. 3, Khozyaystvennaya dinamika. Transformatsii i perekhody. Neoeconomicheskoye khozyaystvo [Economic dynamics. Transformations and transitions. Neo-economic economy], Izdatel'stvo MGU, Moscow, Russia.

7. Yerokhin, S.A. (2002), Strukturna transformatsiya natsional'noyi ekonomiky: teoretiko-metodolohichnyy aspekt [Structural transformation of the national economy: a theoretical and methodological aspect], Vyd-vo "Svit znan", Kyiv, Ukraine.

8. Ivashyna, S.U. and Ivashyna, O.F. (2014), "Socio-institutional aspects of economic transformation", Problemy ekonomiky, vol. 2, pp. 309—314.

9. Kornukh, O.V. and Turylo, A.M. (2014), "Economic transformation as a key concept of modern social development", Naukovyy visnyk Kharkivs'koho derzhavnoho universytetu, vol. 6, no. 3, pp. 189—191.

10. Sakal', O. and Kalens'ka, O. (2015), "Agrolandscapes: Concepts, Subjects and Transformation Factors", Ekonomist, vol. 3, pp. 26—29.

11. Kupinets', L.E. (2013), "The genesis of environmental security in the context of the transformation of land relations", Ekonomichni innovatsiyi, vol. № 55, pp. 221—232.

12. Zhavnerchik, O.V. (2011), "Identification of system characteristics of economic and environmental transformation", Visnyk Odes'koho derzhavnoho ekonomichnoho universytetu, vol. 11, pp. 96—104.

13. Lopatyns'kyy, U.M. (2007), "Institutional transformation of the agricultural sector", Ph.D. Thesis, Economy, Kyiv, Ukraine.

14. Malik, M.Y. (2007), "Ownership reform and restructuring of agricultural enterprises", Ekonomika APK, vol. 11, pp. 9—13.

15. Hrazhevs'ka, N.I. (2009), "Transformation of economic systems in the conditions of globalization", Ph.D. Thesis, Economy, Kyiv, Ukraine.

16. Verkhovna Rada of Ukraine (2002), "The Land Code of Ukraine", Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny, vol. 3—4.

17. Potapenko, V.H. (2012), Stratehichni priorytety bezpechnoho rozvytku Ukrayiny na zasadakh "zelenoyi ekonomiky" [Strategic Priorities for Ukraine's Safe Development on the Basis of a Green Economy], NISD, Kyiv, Ukraine.

18. Hryniv, L.S. (2001), Ekolohichno zbalansovana ekonomika: problemy teorii [Ecologically balanced economy: problems of theory], L'vivs'kyu NU im. I. Franka, L'viv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2020 р.